

АДВОКАТУРИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

LAWYERS FOR YEARS OF INDEPENDENCE IN THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION

У статті досліджується місце і роль адвокатури в сучасній правовій системі України. Вказується на те, що Конституція України надає адвокатурі велике значення, перетворюючи її на ключову правозахисну інституцію та закріплюючи за нею функції щодо надання професійної правничої (правової) допомоги не тільки певним, конкретним особам, а й суспільству взагалі. Робиться висновок про те, що адвокатура є незалежним і невід'ємним інститутом громадянського суспільства, та підлягає в подальшому посиленню авторитету адвокатури, вирівнювання правового статусу адвокатів із суддями та прокурорами, забезпечення більшого дотримання прав та законних інтересів адвокатів. Досліджено етапи сучасної історії української адвокатури. Визначено, що адвокатура має вже тривалу історію, у своєму розвитку пройшла різні форми організації, але її призначення як інституту професійної правової допомоги зберігається впродовж різних часів. Сьогодні адвокатура вже створена як професійна організація адвокатів і відіграє важливу роль у лобюванні їх інтересів. Досліджено про суттєве підвищення правового статусу адвоката, шляхом розширення кола його повноважень, збільшення гарантій його діяльності. Окреслено органи адвокатського самоврядування у системі публічного управління. Згадано про створення Національної асоціації адвокатів України. Зазначено, що наразі на розгляді Верховної Ради України перебуває законопроект «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 6205 від 22.10.2021р., яким пропонується внести зміни до чинного законодавства в частині посилення авторитету адвокатури, вирівнювання правового статусу адвокатів із суддями та прокурорами, забезпечення більшого дотримання прав та законних інтересів адвокатів.

Зроблено висновок, що реформування адвокатури в Україні здійснюється в напрямі її зміцнення та розвитку як єдиного демократичного професійного правозахисного інституту, який відповідає міжнародним стандартам адвокатської професії, важливого підвищення ролі адвокатури при здійсненні захисту конституційних прав і свобод громадян, удосконалення організації надання правової допомоги, доступності та високому професійному рівню, також адвокатура України є частиною системи правосуддя. Попри єдність відповідної системи права та законних інтересів, гарантії діяльності адвокатів є незахищеними у порівнянні із суддями та прокурорами, а доступ до професії адвоката є значно простішим.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, громадянське об'єднання, органи адвокат-

ського самоврядування, правовий статус адвоката.

The article examines the place and role of advocacy in the modern legal system of Ukraine. It is pointed out that the Constitution of Ukraine attaches great importance to the bar, turning it into a key human rights institution and assigning to it the functions of providing professional legal (legal) assistance not only to certain, specific individuals, but also to society in general. It is concluded that the advocacy is an independent and integral institution of civil society, and is subject to further strengthening of the authority of the advocacy, equalization of the legal status of advocates with judges and prosecutors, ensuring greater observance of the rights and legitimate interests of advocates.

The stages of the modern history of Ukrainian advocacy have been studied. It is determined that the bar has a long history, in its development it has undergone various forms of organization, but its purpose as an institute of professional legal assistance has been preserved throughout different times. Today, the bar has already been established as a professional organization of lawyers and plays an important role in lobbying their interests.

A significant increase in the legal status of a lawyer by expanding the range of his powers and increasing the guarantees of his activity has been studied. The bodies of attorney self-government in the system of public administration are outlined. The creation of the National Association of Lawyers of Ukraine was mentioned. It is noted that the Verkhovna Rada of Ukraine is currently considering the draft law "On Advocacy and Advocacy" No. 6205 dated 22.10.2021, which proposes to introduce changes to the current legislation in terms of strengthening the authority of the Bar, equalizing the legal status of lawyers with judges and prosecutors, ensuring greater observance of the rights and legitimate interests of lawyers.

It was concluded that the reform of the bar in Ukraine is carried out in the direction of its strengthening and development as a single democratic professional human rights institution that meets the international standards of the legal profession, an important increase in the role of the bar in the implementation of the protection of the constitutional rights and freedoms of citizens, improvement of the organization of the provision of legal aid, accessibility and at a high professional level, also the Ukrainian Bar is part of the justice system. Despite the unity of the relevant legal system and legitimate interests, the guarantees of lawyers' activities are unprotected compared to judges and prosecutors, and access to the profession of a lawyer is much easier.

Key words: lawyer, legal profession, civil association, bodies of lawyer self-government, legal status of lawyer.

УДК 347.965(477) «18/19»
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.34.22>

Варушка Ю.А.

аспірантка кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0000-0001-8928-9848

Постановка проблеми. Однією з умов інтеграції України до Європейського Союзу є побудова такої системи адвокатури та створення законодавства щодо її організації і

діяльності, у сфері публічного управління, норми якого відтворювали б модель демократичного правового інституту адвокатури. Все це вимагає приведення всіх сфер юридичної

діяльності у відповідність до європейських стандартів. У розбудові сучасної української адвокатури велике значення має також урахування попереднього досвіду її діяльності. Необхідна умова формування правової держави і громадянської спільноти розглядається як вдосконалення судового захисту прав і свобод громадян і організацій. Важлива роль в реалізації цього положення належить українській адвокатурі, як громадському об'єднанню у сфері публічного управління.

Аналіз наукових досліджень. Деякі проблеми обраної теми наукової статті зазначались та знайшли відображення у дослідженнях та працях українських науковців, зокрема, В. Андреевського, М. Андріянова, Ю. Бови, В. Богми, В. Козьмінних, В. Прилуцького, Д. Святоцького, В. Тація, С. Титикало, С. Шемшученка та інших, а також зарубіжних вчених: Р. Кассена, М. Кіку, М. Кузінса, Ф. Рейгана, Р. Сміта та інших. Але комплексне дослідження різних складових даної проблеми потребує додаткових наукових напрацювань.

Мета статті полягає в аналізі розвитку адвокатури України в 1991 р.; дослідженні становлення інституту адвокатури; місце органів адвокатського самоврядування у системі публічного, аналізі основних нормативних актів цього періоду, що стосувалися діяльності адвокатури; визначити місце Конституції України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Виклад основного матеріалу. Підвищення ролі адвокатури в суспільстві пов'язано з проголошенням незалежності України 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України. Особливо гостро в цей час стала проблема організаційного оформлення адвокатури, що вирішило б питання її незалежності [2, с. 445 - 455].

Розвиток сучасної адвокатури, починаючи з 1991 р., був зумовлений прийняттям 20 квітня 1978 р. Верховною Радою Конституції УРСР, яка і закріпила конституційні основи діяльності адвокатури [4].

В ст. 159 Конституції УРСР, прийнятій 20 квітня 1978р., було закріплено, що для надання юридичної допомоги громадянам і організаціям діють колеги адвокатів [4].

На розвиток союзного Закону «Про адвокатуру в СРСР» від 30 листопада 1979 р. Верховна Рада УРСР своїм Законом від 31 жовтня 1980 р. затвердила Положення про адвокатуру УРСР. Відмітною особливістю даного законодавчого акту стало зменшення залежності адвокатського співтовариства від рад народних депутатів [6].

Початковим етапом в сучасній історії української адвокатури стало прийняття 19 грудня

1992 р. Верховною Радою України Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Цей закон відводить адвокатурі чільне місце, маючи на меті встановити престиж цієї професії, її історичні традиції, піднести роль у суспільстві як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян [7].

Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. дозволив вирішити найголовнішу вимогу часу – істотно зменшити опіку держави й створити умови для незалежної роботи [7].

Залишивши практично незмінним перелік вимог до здобувачів адвокатського статусу, закон визначив адвокатуру як добровільне професійне громадське об'єднання, покликане згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, подавати їм іншу юридичну допомогу. На законодавчому рівні було уперше визначено перелік принципів діяльності адвокатури – верховенство закону, незалежність, демократизм, гуманізм і конфіденційність.

Ухвалення Закону України «Про адвокатуру» 19 грудня 1992 р. сприяло подальшому демократичному розвитку української адвокатури, забезпечило право на доступ до адвокатської професії широкого шару кваліфікованих юристів, встановило існуючі гарантії здійснення адвокатської діяльності, розширивши права адвоката, їх обов'язки і відповідальність [7]. Це змогло наблизити діяльність української адвокатури до світових стандартів.

Правовий статус адвокатури в Україні визначений в Законі України «Про адвокатуру» як «добровільне професійне громадське об'єднання», хоча, по суті, «об'єднанням» (об'єднання) вона в Україні ніколи не була і не є нині.

На даний час існує потреба додаткового визначення правового статусу адвокатури та внесення відповідних змін у практику реалізації судово-правової реформи в Україні [1, с. 286].

Наспудним етапом в сучасній історії української адвокатури стало прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р., який робить інститут адвокатури незалежним від державних органів, надає належну роль одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян [8].

Проаналізувавши положення означеного закону можна зробити висновок про суттєве підвищення правового статусу адвоката, шляхом розширення кола його повноважень, збільшення гарантій його діяльності. Однак, як зазначає, Олександр Заруцький: «Новим

законом обсяг професійних прав адвокатів кількісно збільшено, проте, здебільшого, не шляхом якісних змін, а шляхом, фактично, штучного виокремлення певних прав із переліку тих, що гарантувались і раніше».

До позитивних моментів можна віднести і створення Національної асоціації адвокатів України (крім процедури формування її складу) та положення щодо можливості здійснення адвокатської діяльності в Україні не тільки громадянами, а й іноземцями, що лише, на думку автора, підвищить конкуренцію в сфері надання якісних правових послуг [10, с. 6].

Національна асоціація адвокатів України забезпечує високий професійний рівень адвокатів України. Відповідно до ст. 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів, а до її повноважень у тому числі належать організація та проведення кваліфікаційних іспитів; прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту; прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Інститут адвокатури у системі публічного управління встановлює етичні стандарти адвокатської діяльності, виконує захисну функцію, а саме: представницьку (як представництво спільних інтересів адвокатів) і комунікативну (як створення умов та засобів для безперешкодного обміну інформацією між суб'єктами адвокатської діяльності та іншими учасниками суспільних відносин), забезпечує безперешкодну комунікацію суб'єктів адвокатської діяльності між собою та з органами публічної влади, міжнародними організаціями, громадянським суспільством [5].

Реформування адвокатури в Україні здійснюється в напрямі її зміцнення та розвитку як єдиного демократичного професійного правозахисного інституту, який відповідає міжнародним стандартам адвокатської професії, важливого підвищення ролі адвокатури при здійсненні захисту конституційних прав і свобод громадян, удосконалення організації надання правової допомоги, доступності та високому професійному рівню через громадські об'єднання у сфері публічного управління.

Наразі, на розгляді Верховної Ради України перебуває законопроект «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 6205 від 22.10.2021р. [3].

Проектом Закону пропонується внести зміни до чинного законодавства в частині посилення

авторитету адвокатури, вирівнювання правового статусу адвокатів із суддями та прокурорами, забезпечення більшого дотримання прав та законних інтересів адвокатів.

Проект Закону розроблений з метою посилення авторитету адвокатури в рамках громадського об'єднання, який відіграє важливу роль у сфері публічного управління через призму становлення новел в інституті адвокатури.

Висновки. Розглянуті в даному дослідженні питання реформування адвокатури України є найбільш актуальними, однак не вичерпними. У процесі реформування адвокатури підлягають вивченню й інші питання адвокатської діяльності.

Правовий статус адвокатури в Україні визначений Законом України «Про адвокатуру», в якому адвокатура визначається як добровільне професійне громадське об'єднання.

Як відомо, одним із основних принципів адвокатури є її незалежність – як професії загалом, так і кожного, хто носить звання її представника. Організація в рамках держави загальнообов'язкової структури не буде відповідати цьому принципу адвокатури, оскільки, крім усього іншого, адвокат стає ще й залежним від власної організації.

На нашу думку, адвокатура повинна залишатися незалежним інститутом правової держави без будь-яких примушень або обмежень як з боку держави, так і органів адвокатського самоврядування. Бо адвокатура по своїй суті є добровільним співтовариством, створеним на засаді об'єднання професійних якостей та інтересів, яке самостійно функціонує і регулює свою діяльність як громадське об'єднання у сфері публічного управління.

Прийняття нового Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зможе вирішити ряд проблем, які унеможливають повноцінну діяльність сучасної адвокатури, а законодавче закріплення і розвиток викладених нововведень дозволить вирішити широке коло серйозних теоретичних і практичних проблем в організації та функціонуванні адвокатури України і створити інститут адвокатури, який відповідає міжнародним стандартам і принципам світової адвокатської практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія адвокатури України. Ч. 1 / Т. В. Варфоломеевої, О. Д. Святоцький, В. С. Кульчицький та ін.; За ред. В. В. Медведчука; Спілка адвокатів України; Акад. адвокатури України. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ: СДМ – Студіо, 2002. 286 с.
2. Борзих Н.В. Адвокат як суб'єкт захисту та його повноваження. *Вісник Донецького університету. Серія В «Економіка і право»*. 2007. № 2. С. 445–455.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Законопроект №6205 від 22.10.2021р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73048.

4. Конституція УРСР від 20 квітня 1978 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text> (дата звернення 20.04.2023).

5. Лісова Ю. Незалежність адвоката у професійній діяльності та професійних

асоціаціях. Рада адвокатів Київської області. URL: <https://radako.com.ua/news/nezalezhnistadvokata-u-profesiyui-diyalnosti-ta-profesiynih-asociaciyah> (дата звернення 20.04.2023).

6. Про адвокатуру в СРСР : Закон УРСР від 30 листопада 1979 р. № 1050-X URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T801050?an=6> (дата звернення 20.04.2023)

7. Про адвокатуру : Закон України від 19 грудня 1992р. № 2887-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887-12#Text> (дата звернення 20.04.2023)

8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 3022-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

9. Положення про адвокатуру УРСР : Закон УРСР від 31.10.1980 № 1050-X URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T801050?an=2> (дата звернення 20.04.2023).

10. Сафулько С. Адвокатура поза пірамідою ієрархії : (Роль адвокатури у соціальному житті країни, повноваження, обговорення закону «Про адвокатуру»). *Дзеркало тижня*. 2005. 12 березня. (№ 9). С. 6.